

FAKTOR ĽUDSKÝCH ZDROJOV V ROZVOJI MIKROREGIÓNU STRÁŽE

Zuzana DOLNÁ¹

Abstract: *Human resources are important and inseparable element of the development of every microregion. The aim and the focus of this contribution is the analysis of human resources as a factor of regional development of Stráže microregion. We have concentrated our attention mainly on the structure and the dynamics of the population in the examined region.*

Key words: *human resources, regional development, microregion development, population structure, population dynamics, Stráže microregion*

ÚVOD

V dnešnej dobe je akýkoľvek rozvoj úzko spojený s človekom, s jeho činnosťou. V určitom slova zmysle je to možné pozorovať aj zo slávnej vety Neila Armstronga: „Je to malý krok pre človeka, ale veľký skok pre ľudstvo.“ (That's one small step for a man, one giant leap for mankind.) z 20. júla 1969. Nebudeme ďaleko, ak napíšeme, že aj v tejto vete je možné pozorovať určitý nexus medzi rozvojom, vývojom a ľudskou činnosťou. Rovnako tak rozvoj každého regiónu je veľmi úzko spojený s ľudskou činnosťou. Pokiaľ si odmyslíme vplyv vonkajšieho prostredia na konkrétny región, potom ľudská činnosť je jedným z najväčších determinantov rozvoja daného regiónu. Rozvoj ľudských zdrojov, ako neoddeliteľná súčasť ľudskej činnosti, je nepochybne taktiež súčasťou samotného rozvoja regiónu.

Ľudské zdroje sú najdôležitejším prvkom rozvoja regiónu. Vzdelaná pracovná sila je kľúčovým konkurenčným faktorom. Ľudské zdroje ovplyvňujú regionálny rozvoj dvojakým spôsobom. Predstavujú ponuku práce, pričom veková, ale najmä kvalifikačná štruktúra obyvateľov je dôležitým faktorom, ktorý zohľadňujú investori pri svojich lokalizačných rozhodnutiach (Liptáková, 2007).

Cieľom príspevku je analýza ľudských zdrojov ako faktora regionálneho rozvoja mikroregiónu Stráže. Zamerali sme sa predovšetkým na štruktúru a dynamiku obyvateľstva študovaného územia. Pri spracovaní bola použitá metóda analýzy, kartografická metóda a z kvantitatívnych metód sme použili komparatívnu metódu.

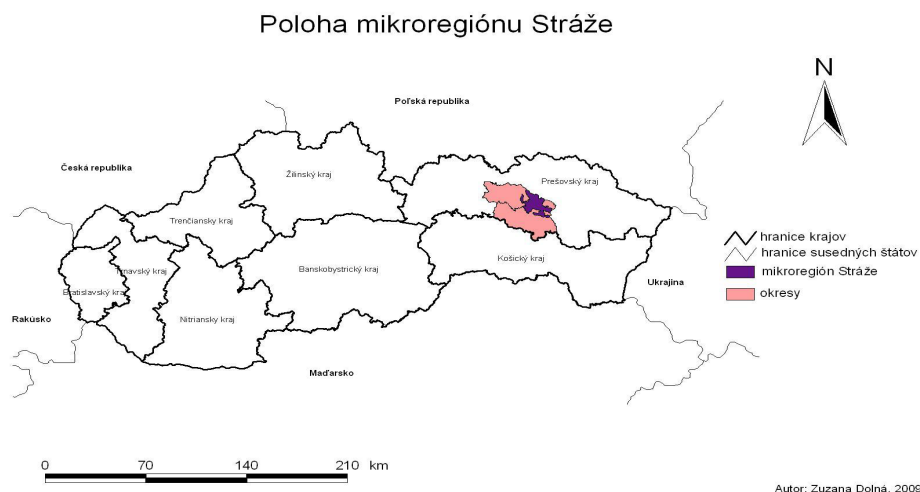
VYMEDZENIE ÚZEMIA

Mikroregión Stráže sa nachádza severne až severovýchodne od mesta Prešova. Jeho rozloha je 219,75 km². Spolok obcí mikroregiónu Stráže bol založený 17.04.1997 a zaregistrovaný na Krajskom úrade na odbore všeobecnej a vnútornej správy v Prešove dňa 10.02.1998. Zakladateľmi boli obce Fintice, Fulianka, Kapušany, Tulčík a Záhradné, pričom sídlom mikroregiónu Stráže sa stala obec Fintice. V súčasnosti je ZZ SOMS –

1 **RNDr. Zuzana Dolná**, Katedra geografie a regionálneho rozvoja, Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešovská univerzita, ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, e-mail zuzana.dolna@gmail.com

Záujmové združenie spolku obcí mikroregiónu Stráže tvorené dvadsiatitmitromi obcami (vrátane mesta Veľký Šariš), ktoré ležia v okolí dominantných vrcholov Stráží v blízkosti pohoria Čergov.

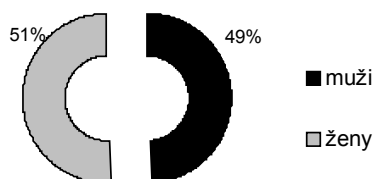
Mapa č. 1

ŠTRUKTÚRA OBYVATELSTVA

V štruktúre obyvateľstva podľa pohlavia (graf č. 1) prevládajú ženy, ktoré sa podieľajú 51 % (r. 2008) na celkovej populácii mikroregiónu. Index maskulinity (I_m), ktorý vyjadruje koľko mužov pripadá na 1000 žien, dosahuje hodnotu 967. Index fertility (I_f) dosahuje hodnotu 1034.

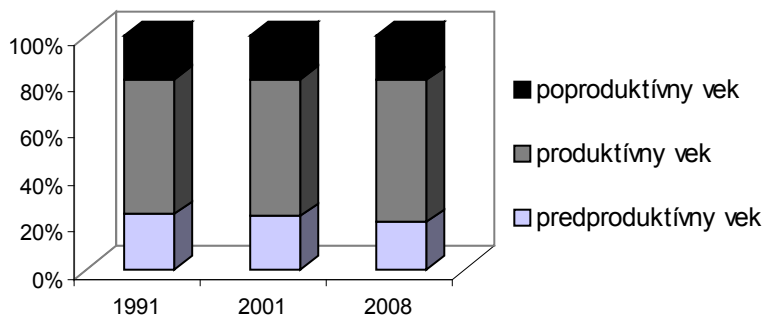
Graf č.1 Štruktúra obyvateľstva mikroregiónu Stráže podľa pohlavia (r. 2008)

Zdroj: Štatistický úrad SR

Jedným z dôležitých faktorov rozvoja mikroregiónu je aj veková štruktúra obyvateľstva (graf č. 2, mapa č. 2). Najviac zastúpená z celkovej populácie mikroregiónu (r. 2008) bola produktívna veková skupina, ktorú tvorilo 60,5 % obyvateľov, čo je menej ako krajský (63,3 %) a celoslovenský priemer (63,9 %). Predproduktívna veková skupina dosiahla hodnotu 20 % (Prešovský kraj 18,8 % a SR 15,5 %) a najnižšie zastúpenie má poproduktívna veková skupina, ktorá tvorí 19,4 % z populácie mikroregiónu, čo je nadpriemerná hodnota kraja (18,0 %) a podpriemerná hodnota republiky (20,6 %).

Graf č.2 Vývoj vekovej štruktúry obyvateľstva mikroregiónu Stráže podľa produktivity (r. 1991, 2001, 2008)

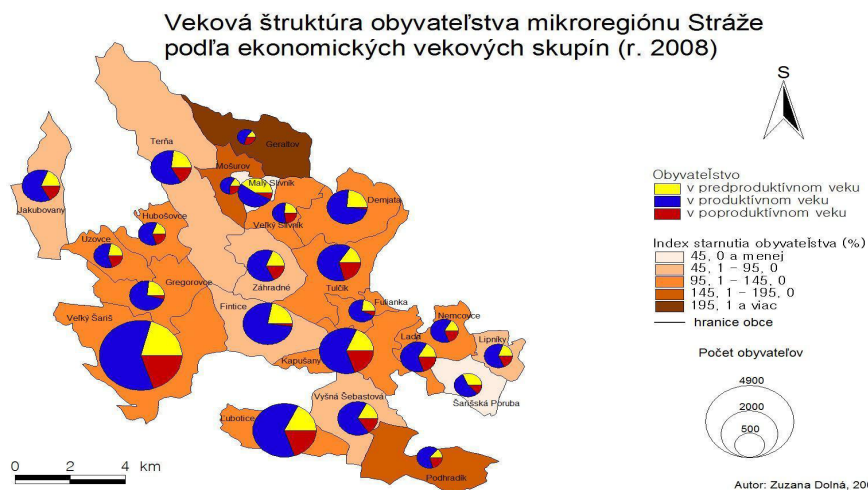

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné výpočty

Veľmi podobnú štruktúru obyvateľstva podľa vekových skupín má aj väčšina obcí mikroregiónu. Najviac zastúpená predproduktívna veková skupina je v obci Malý Slivník, kde dosiahla až 40,3 %. Najnižšie zastúpenie má v obciach Geraltov (13,6 %) a Podhradík (14,3 %). Obyvatelia v produktívnom veku majú najväčšie zastúpenie v obciach Vyšná Šebastová (65,6 %) a Podhradík (64,7 %). Naopak najnižšie hodnoty dosahujú Uzovce (45,9 %). Vyšší podiel obyvateľstva v poproduktívnom veku majú obce Geraltov (32,6 %) a Mošurov (25,3 %).

Celkovo je možné skonštatovať pokles podielu detskej zložky obyvateľstva z 23,5 % (r. 1991) na 22,8 % (r. 2001) až na 20 % (2008). Naopak produktívna veková skupina obyvateľstva zaznamenala nárast z 58,1 % (r. 1991) na 59,4 % (r. 2001) až na 60,5 % (r. 2008). Najstabilnejšie je obyvateľstvo v poproduktívnom veku, a to 18,9 % (r. 1991), 18,9 % (r. 2001) a 19,1 % (r. 2008).

Mapa č. 2

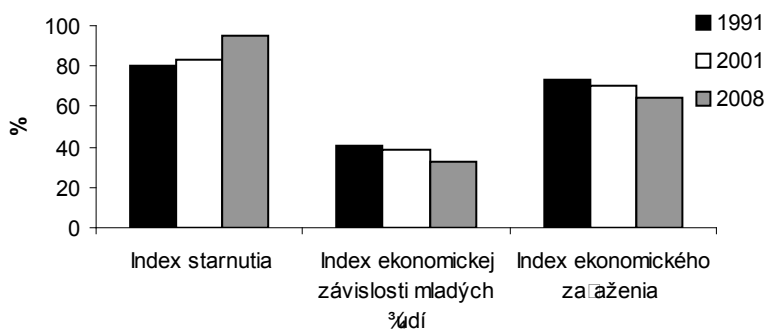
Vybrané demografické ukazovatele ako index starnutia, index ekonomickej závislosti mladých ľudí a index ekonomického zaťaženia znázorňuje graf č. 3.

Index starnutia vyjadruje počet osôb poproduktívneho veku k osobám v predproduktívnom veku. V mikroregióne dosahuje hodnotu 95,2 % (r. 2008). Najvyššiu hodnotu dosahuje obec Geraľtov a to 238,9 %. Nižšie hodnoty ako je mikroregionálny priemer dosaja sedem obcí (Fintice, Lipníky, Malý Slivník, Jakubovany, Šarišská Poruba, Terňa a Vyšná Šebastová). Index starnutia v Prešovskom kraji je 95,81 % a v SR 133,59 % (r. 2008).

Index ekonomickej závislosti mladých ľudí charakterizuje pomer obyvateľstva predproduktívneho veku k obyvateľstvu produktívneho veku. V mikroregióne sa pohybuje od 22,1 % (Podhradík) do 77,8 % (Malý Slivník). Mikroregionálna priemerná hodnota dosahuje 33,1 % (r. 2008) čo je viac v porovnaní s priemernou hodnotou Prešovského kraja (29,65 %, r. 2008) a s hodnotou SR (24,17 %, r. 2008).

Index ekonomického zaťaženia vyjadruje počet osôb v predproduktívnom a poproduktívnom veku k osobám v produktívnom veku, predstavuje mieru akou je v populácii zaťažená produktívna zložka obyvateľstva neproduktívnou zložkou. Za rok 2008 dosiahol v mikroregióne hodnotu 64,6 %. Teda na 100 obyvateľov v produktívnom veku pripadalo 64 závislých osôb. Index ekonomického zaťaženia v Prešovskom kraji je 58,06 % (r. 2008) a v SR 56,46 % (r. 2008).

Graf č. 3 *Vývoj vybraných demografických ukazovateľov mikroregiónu Stráže (r. 1991, 2001, 2008)*

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné výpočty

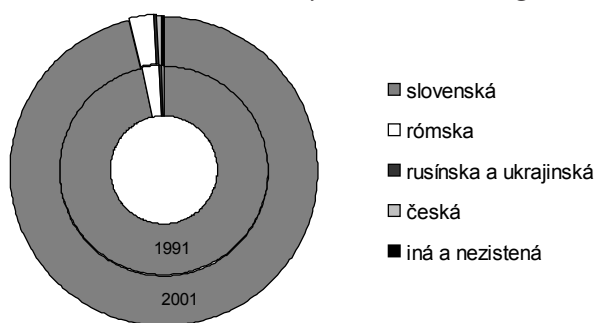
Národnostná štruktúra

Celkovo v mikroregióne obyvateľstvo slovenskej národnosti dosiahlo v roku 2001 hodnotu 97,1 % (pri priemere Prešovského kraja 85,8 % a republiky 90,7 %). Najmenej obyvateľov slovenskej národnosti sa nachádza v obci Malý Slivník a to 42,0 % v roku 1991 a 86,1 % v roku 2001. Najväčšie zastúpenie má v Uzoviach (100 %, r. 1991 a r. 2001). Druhou najviac zastúpenou je rómska národnosť, ktorá v celom mikroregióne tvorí 2,3 % (Prešovský kraj 4,0 % a SR 1,7 %). Malý Slivník a Šarišská Poruba zaznamenali v roku 2001 v porovnaní s rokom 1991 pokles obyvateľov rómskej národnosti (z 57,8 % na 14,4 % a z 25,1 % na 8 %). Naopak Terňa a Veľký Šariš zaznamenali nárast rómskeho obyvateľstva. Rusínska a ukrajinská národnosť dosiahla v mikroregióne v roku 1991 0,3 %

a v roku 2001 to bolo 0,4 %, čo je nižšia hodnota ako v Prešovskom kraji (3,5 %, r. 2001)) a v SR to bolo 0,7 %. Táto národnosť sa vyskytuje predovšetkým vo Vyšnej Šebastovej (1,1 %, r. 2001) a v Ľuboticiach (1,0 %, r. 2001). Česká národnosť bola v roku 2001 presne tak ako aj v roku 1991 zastúpená 0,4 %. Najvyššie zastúpenie majú Záhradné (0,9 %, r. 2001) a Fintice (0,8 %, r. 2001).

Pri sčítaní obyvateľstva v roku 1991 sa k rómskej národnosti prihlásilo celkovo 496 obyvateľov, čo vzhľadom na vtedajší počet obyvateľov v skúmanej oblasti 20 292 predstavovalo 2,5 % z celkového počtu obyvateľov a v roku 2001 to bolo 501 obyvateľov, t. j. 2,3 % z celkového počtu obyvateľov mikroregiónu. Tieto údaje nie sú relevantné, pretože Rómovia sa pri sčítaní obyvateľstva hlásia skôr k slovenskej národnosti (Dolná, 2009).

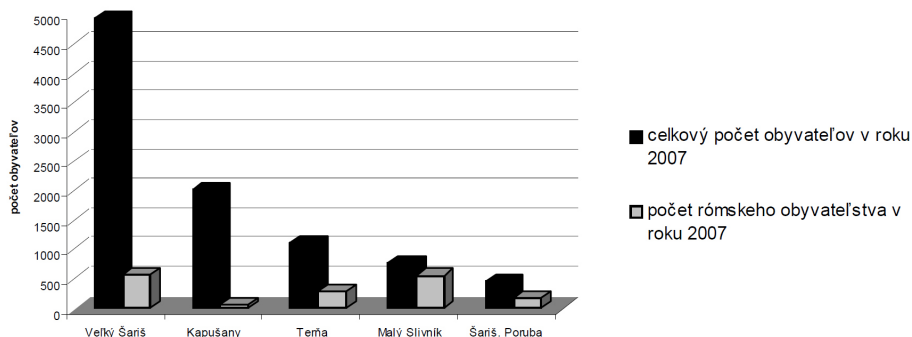
Graf č.4 Národnostná štruktúra obyvateľstva mikroregiónu Stráže (r. 1991, 2001)

Zdroj: Štatistický úrad SR

V roku 2007 sa podľa interných materiálov obecných úradov v mikroregióne nachádzalo 1 654 Rómov. Najvyššie percentuálne zastúpenie Rómov za rok 2007 má Malý Slivník, kde obyvateľstvo rómskej národnosti tvorí 72,8 % z celkového počtu obyvateľov obce. Rómske obyvateľstvo sa perspektívne stane väčšinovým aj v obci Šarišská Poruba, kde tvorí približne 40,0 % podiel. Naopak najnižšie zastúpenie je v obci Kapušany (2,7 %) (Dolná, 2009).

Graf č.5 Počet obyvateľstva rómskej národnosti v obciach mikroregiónu Stráže v roku 2007

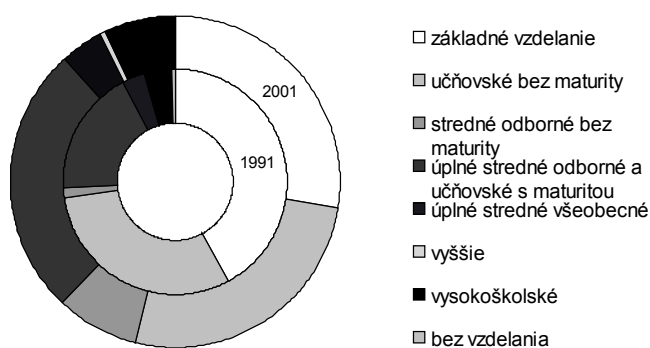

Zdroj: Dolná, 2009

Vzdelanostná štruktúra

Je to dôležitý faktor pre ekonomický a sociálny rozvoj mikroregiónu. Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva ovplyvňuje ako uplatnenie sa na trhu práce, tak aj prítiahnutie investícií do mikroregiónu. V mikroregióne dominuje v roku 2001 obyvateľstvo so základným vzdelaním (20,9 %), tak ako aj v Prešovskom kraji (21,8 %) a v SR (21,1 %). Z obcí majú najvyššie zastúpenie Geraltov (36,7 %), Malý Slivník (36,1 %) a Šarišská Poruba (31,4 %). Nasleduje úplné stredné odborné a učňovské vzdelanie s maturitou s najväčším zastúpením v obciach Fulianka, Ľubotice a Podhradík. V mikroregióne dosiahlo hodnotu 19,9 %, čo je podobné s hodnotou kraja (19,7 %) a s hodnotou v SR (20,4 %). Ďalšou najviac zastúpenou vzdelanostnou skupinou je obyvateľstvo s učňovským vzdelaním bez maturity s podielom 19,8 % v mikroregióne (v kraji to je 17,0 % a v SR 19,7 %) a s najväčším zastúpením v obciach Lada, Fintice a Nemcovce.

Graf č.6 Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva mikroregiónu Stráže (r. 1991 a 2001)

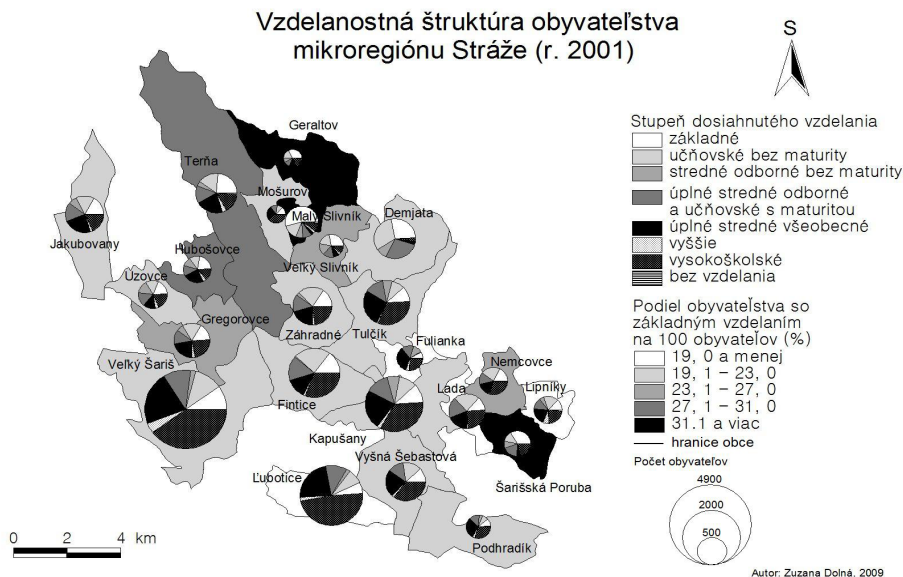

Zdroj: Štatistický úrad SR

Najviac osôb so stredným odborným vzdelaním bez maturity je v obci Fulianka (20,9 %). V mikroregióne nadobudla 6,2 % (r. 2001), čo je vyššia hodnota ako v kraji (5,3 %) a v SR (3,8 %). Vysokoškolské vzdelanie je v tejto štruktúre zastúpené 5,1 %, čo je nižší podiel ako v prípade kraja (6,1 %) a republiky (7,9 %). Najviac obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním sa nachádza v Ľuboticiach (11,0 %) a vo Veľkom Šariši (7,4 %). Pomerne menším podielom sa na vzdelanostnej štruktúre podieľa obyvateľstvo s úplným stredným všeobecným vzdelaním (3,3 %) a vyšším vzdelaním (0,4 %). Bez vzdelania je v mikroregióne 0,1 % obyvateľov.

V porovnaní s rokom 1991 (graf č. 6) rastie vzdelanostná úroveň, čo sa prejavuje poklesom obyvateľstva so základným vzdelaním takmer o 11 %.

Mapa č. 3

V porovnaní s rokom 1991 (graf č. 6) rastie vzdelanostná úroveň, čo sa prejavuje poklesom obyvateľstva so základným vzdelaním takmer o 11 %. Mierny nárast zaznamenalo obyvateľstvo s úplným stredným odborným a učňovským vzdelaním s maturitou z 13,7 % (r. 1991) na 19,9 % (r. 2001) ako i obyvateľstvo so stredným odborným vzdelaním bez maturity, ktoré stúplo o 5,3 %. Taktiež obyvateľstvo s úplným stredným všeobecným vzdelaním zaznamenalo mierny nárast o 0,9 % a obyvateľstvo s vysokoškolským vzdelaním stúplo v porovnaní s rokom 1991 o 2,2 %. Pozitívom vývoja vzdelanostnej štruktúry mikroregiónu je aj pokles obyvateľstva bez vzdelania z 0,4 % (r. 1991) na 0,1 % (r. 2001).

DYNAMIKA OBYVATEĽSTVA

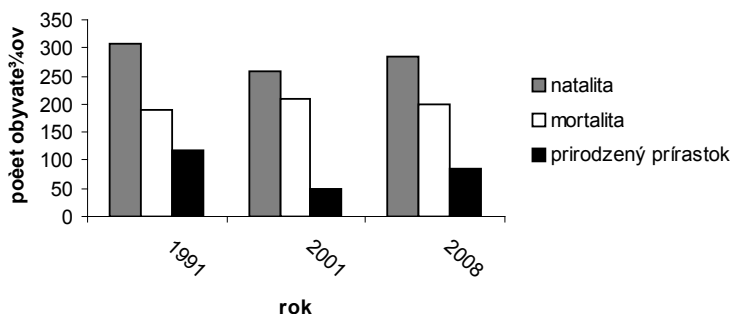
V prirodzenom pohybe obyvateľstva prevládala roku 2008 natalita (11,7 ‰) nad mortalitou (8,3 ‰) (graf č. 7), v dôsledku čoho mikroregión dosiahol prirodzený prírastok (3,5 ‰). Prirodzený prírastok v Prešovskom kraji (r. 2008) dosiahol 4,1 ‰ v Slovenskej republike bol výrazne nižší (0,8 ‰).

Natalita v mikroregióne dosiahla v roku 2008 11,7‰, čo je menej ako hodnota Prešovského kraja (12,5 ‰) a viac ako hodnota Slovenskej republiky (10,6 ‰). Vyššiu natalitu ako je mikroregionálny priemer dosahuje osem obcí. Najvyššiu natalitu dosiahli Malý Slivník (30 ‰), Šarišská Poruba (20 ‰) a Gregorovce (17,7 ‰). Najvyššia natalita bola zaznamenaná predovšetkým v obciach, v ktorých žijú obyvatelia rómskej národnosti (Malý Slivník, Šarišská Poruba, Terňa). Najnižšiu natalitu zaznamenali Gertov, Mošurov a Nemcovce.

Mortalita nadobudla v mikroregióne (r. 2008) hodnotu 8,3 ‰, čo je blízke hodnote Prešovského kraja 8,4 ‰. Mortalita v Slovenskej republike (r. 2008) dosiahla 9,8 ‰. Mikroregionálnu úroveň presahuje osem obcí. Najvyššiu hodnotu dosiahli Hubošovce

(20,6 ‰), Lipníky (14,9 ‰), Tulčík (12,3 ‰). V Hubošovciach, Lipníkoch, Geraltove, Tulčíku a Finticiach v dôsledku prevažujúcej mortality nad natalitou došlo k prirodzenému úbytku.

Grafč.7 Vývoj prirodzeného pohybu obyvateľstva mikroregiónu Stráže (r. 1991, 2001, 2008)

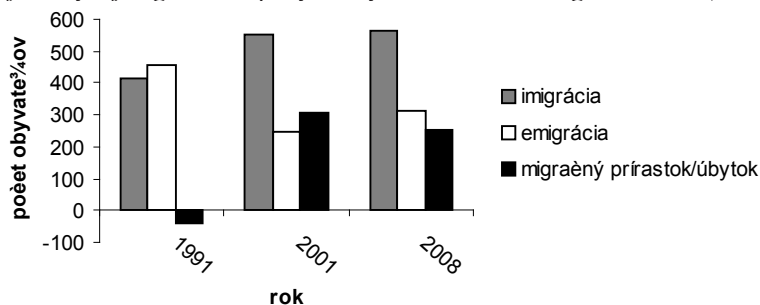
Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné výpočty

Mechanický pohyb obyvateľstva je výsledkom imigrácie a emigrácie obyvateľov. V mikroregióne má prevahu imigrácia nad emigráciou (graf č. 8) čo má za následok migračný prírastok, ktorý nadobudol v roku 2008 hodnotu 10,3 ‰, čo je podstatne vyššia hodnota ako v Prešovskom kraji, kde bol zaznamenaný migračný úbytok (-1,5 ‰). V Slovenskej republike bol dosiahnutý migračný prírastok a to 1,3 ‰.

Mikroregionálna hodnota imigrácie dosiahla v roku 2008 23,3 ‰ čo výrazne prevyšuje hodnotu Prešovského kraja (2,7 ‰) aj hodnotu Slovenskej republiky (1,6 ‰). Mikroregionálnu úroveň presiahlo deväť obcí. Najvyššiu imigráciu zaznamenali Geraltov (68,2 ‰, r. 2008) a Mošurov (46,0 ‰, r. 2008).

Emigrácia nadobudla v roku 2008 v mikroregióne 12,9 ‰. Prešovský kraj dosiahol (r. 2008) 4,3 ‰ a Slovenská republika 0,3 ‰. Čo sú podstatne nižšie hodnoty ako mikroregionálna úroveň. Geraltov (45,5 ‰, r. 2008) a Hubošovce (34,4 ‰) dosiahli najvyššie hodnoty. V dôsledku vyššej emigrácie zaznamenalo deväť obcí migračný úbytok. Najvyšší migračný úbytok mali Podhradík (-19,3 ‰, r. 2008) a Malý Slivník (-18,3 ‰, r. 2008).

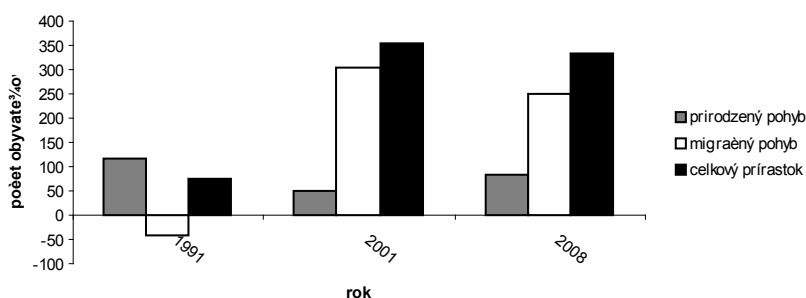
Grafč. 8 Vývoj migračného pohybu obyvateľstva mikroregiónu stráže (r. 1991, 2001, 2008)

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné výpočty

V bilancii celkového pohybu obyvateľstva sa v roku 2008 prejavil celkový prírastok obyvateľstva, ktorý dosiahol hodnotu 13,8‰, čo je podstatne vyšší celkový prírastok ako je priemer Prešovského kraja (2,5‰), či Slovenskej republiky (2,1‰). Z obcí mikroregiónu Stráže vykazovalo až 18 obcí celkový prírastok obyvateľstva, ktorý bol najvýraznejší vo Veľkom Šariši (33,8‰), Šarišskej Porube (31,0‰) a Veľkom Slivníku (28,3‰). Päť obcí zaznamenalo celkový úbytok obyvateľov. Najvýraznejší bol v obciach Lipníky (17,0‰) a Hubošovce (16,1‰). V porovnaní s rokmi 1991 a 2001 môžeme pozorovať nárast celkového prírastku obyvateľstva z 3,6‰ až na 16,1‰ a následne v roku 2008 pokles na 13,8‰.

Graf č. 9 Vývoj celkového pohybu obyvateľstva mikroregiónu Stráže (r, 1991, 2001, 2008)

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné výpočty

ZÁVER

Ľudské zdroje a ich rozvoj je nepochybne jedným z určujúcich činiteľov rozvoja regiónu, o to viac určitého mikroregiónu. Samotné investície do obyvateľstva, predovšetkým do rozvoja vzdelávania a vzdelanosti, nie je možné považovať za zbytočné, práve naopak sú nevyhnutné. Tak, ako je dôležité investovanie a budovanie ľudského potenciálu, je nevyhnutné aj jeho následné uplatnenie. Udržanie potencionálneho ľudského kapitálu, ktorý by dokázal prispievať k rozvoji určitého mikroregiónu, je však úzko spojený s ekonomickou silou a ekonomickou dynamikou daného mikroregiónu. Pokiaľ sa nepodarí zlepšiť ekonomickú situáciu mikroregiónu, nie je možné očakávať, že rozvojovo potencionálne ľudské zdroje ostanú, resp. budú prispievať a podieľať sa na rozvoji daného mikroregiónu a nebudú migrovať za lepšími pracovnými podmienkami. Pokiaľ však mikroregión dokáže udržať rozvojovo potencionálny ľudský kapitál, dosiahne tak štádium, kedy bude zabezpečený rozvoj daného regiónu. Je nesporne dôležité, aby boli ľudské zdroje, ako jeden z dôležitých faktorov rozvoja, podporované zo všetkých strán, pretože zanedbanie tohto faktora by bolo pre mikroregión v budúcnosti výraznou stratou.

Príspevok sa pokúsil cez štruktúru obyvateľstva a dynamiku obyvateľstva poukázať na dôležitosť ľudských zdrojov vzhľadom na rozvoj mikroregiónu Stráže.

LITERATÚRA

- DANGLOVÁ, O. (2006): Slovenský vidiek, bariéry a perspektívy rozvoja, Ústav etnológie SAV, Bratislava, ISBN 80-88997-30-5, 189 s.
- DOLNÁ, Z. (2009): The demographic situation of the Roma minority in the micro-region „Stráže“. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovien-sis, Folia Geographica 14, ročník XLIX., Prešov, s. 74 – 82, ISSN 1336-6157
- KLAMÁR, R. (2007): Strategické plánovanie rozvoja mikroregiónu Ptava. Geografické práce, č. 12, Prešov
- KUZMIŠINOVÁ, V. (2002): Vzdelanosť ľudských zdrojov ako faktor regionálneho rozvoja Prešovského kraja. Stály rozvoj regiónov, ManaCon, Prešov, s. 61 – 70
- LIPTÁKOVÁ K. (2007): Ľudský potenciál ako jeden z faktorov regionálneho rozvoja, Technical University of Košice, Faculty of Economics, 2nd Central European Conference in Regional Science – CERS, Košice, s. 609 – 613
- MITRIKOVÁ, J. (2010): Ľudské zdroje ako faktor regionálneho rozvoja, s. 320 - 325: in Michaeli, E., Matlovič, R., Ištók, R. a kol., 2010: Regionálny rozvoj pre geografov, Prešovská univerzita v Prešove, Katedra geografie a regionálneho rozvoja, Prešov, 717 s., ISBN 978-80-555-0065-2
- MOČKOVÁ, M. (2009): Vybrané ukazovatele ľudského potenciálu v Banskobystrickom regióne a porovnanie v rámci Slovenskej republiky. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie „Význam Ľudského potenciálu v regionálnom rozvoji“. Východo-európska agentúra pre rozvoj n.o., Podhájska, s. 188 – 194, ISBN 978-80-970277-0-4
- PALÁN, Z.(2002): Lidské zdroje Výkladový slovník. Academia, Praha, 280 s. ISBN 80-200-0950-7
- PAVLÁK, M. (2006): Lidské zdroje a fondy EU. ASPI, Praha, 127 s., ISBN 80-7357-139-0
- URBANČÍKOVÁ, N. (2007): Úloha ľudského a sociálneho kapitálu v regionálnom rozvoji. Technical University of Košice, Faculty of Economics, 2nd Central European Conference in Regional Science – CERS, 2007, s. 1099 – 1103
- WOKOUN, R. a kol. (2008): Regionální rozvoj. Linde, Praha, 2008, ISBN 80-7201-699-0

**HUMAN RESOURCES FACTOR IN THE DEVELOPMENT
OF STRÁŽE MICROREGION***Summary*

Human resources and their development are undoubtedly one of the decisive components of the microregion development. When we do not take into consideration the influence of the external environment on a particular region, then the human activity is one of the biggest determinants influencing the development of a given region. Human resources development, as an inseparable element of human activity, certainly forms significant part of the progress of the region itself. Investments in people, predominantly in the growth of education are indispensable. So as the investments and the development of human potential are important, its consequent practical application is also extremely necessary. Only then the development of the particular region could be achieved. The aim of the contribution was the analysis of the human resources as a factor of regional

development of Stráže microregion. Through the structure and dynamics of the population, we have tried to point out the importance of the human resources in the development of Stráže microregion. It is possible to conclude that the development of the region or of the microregion cannot be achieved without the development of human resources, i.e. human capital.

Recenzovali: Prof. RNDr. Robert Ištók, PhD.
Doc. RNDr. Alena Dubcová, CSc.